

2013 november Ról-ról

Fáy Miklós: Tökön szúrja magát (Pintér Béla: Titkaink. Rendezte Pintér Béla. Pintér Béla Társulata a Szkénében.)

Beültetik az embereket, rengetegen vagyunk, ismerjük egymást, Pintér Bélára járók. Passzírozódunk, mint szardíniák a konzervdobozban, és mindjárt leoltják a villanyt. Abban a pillanatban elfelejtjük majd, hogy mennyire nehezen bírjuk a bezártságot, sűrűséget, konzervdobozt, mert nem lesz más, csak a színpad, elvonja minden figyelmünket, így szokott lenni. Addig viszont óhatatlanul is kihallgatjuk a másikat, mögöttem egy pasas a bennfentességével dicsekszik valakinek, aki most van először a Szkénében. Én már bármelyik előadásba be tudnék állni, annyiszor hallottam. Nekem már úgy van, hogy küldenek egy SMS-t, fölhívnak, hogy Faragó úr, hány jegyet szeretne, én meg mondom, hogy hányat és mikorra, átveszem, kifizetem, itt vagyok.

Erre vágyik minden színház: saját közönség, amelyik tudja, mit kap, és élvezi. Vagy nem, nem erre vágyik, mert érzi a veszélyeit. Ugyanaz a helyzet, mint a mai újságírásban: a lapnak megvan az olvasótábora, az újságíró tudja, hogy mit akarnak hallani tőle, így aztán könnyű egyezsége jutni, cikket írunk azoknak, akik ugyanúgy gondolkodnak a dolgokról, mint mi. És lapogatjuk egymás hátát.

Nem tudom, Pintér Béla érzi-e a veszélyt, és érzi-e az elvárásokat, de most akarva vagy akaratlan a szélesebb úton indult el. 1980-ban játszódik a Titkaink, amikor azt hittük, hogy ez (az) a rendszer örök, nem lesz itten semmi, az egyik út az alkoholizmus, a másik járhatatlan. A harmadik pedig a táncházmozgalom, keresünk valamit, ami ugyan politikailag nem teljesen semleges, de mindent elbír, naiv kommunistákat, kucs más Erdély-hívókat, jó magyar, bajszos hazafiakat és persze besúgókat egyaránt. Nincs nagyon mit tenni, mint vinnyogni a röhögéstől, ahogy járnak a mezőségit, lelkes műparasztok. Tatár Imre szerepében Pintér Béla fenomenális Halmos Béla-frizurával, hosszú, de oldalt elválasztott, hozzá bajsz, betűrt, színes ing, kordnadrág, vastag katonai bőrv. A lányok narancssárga garbópulóverben népi mintás kartonszoknyában, hosszú fából faragott nyaklánccal. Elég csupán a jelmez, és a csata máris meg van nyerve, ez a jó pintérbélaság, varázslatos erejű kormegidézés és nevetetés, ilyenek voltunk, vagy ilyenek voltak körülöttünk. A szokásos rajongást érzem a színészek iránt, és leginkább Szamosi Zsófia iránt, ő a naiv kommunista, övé a narancssárga garbó, neki van mindehhez mozgása, tartása, arckifejezése, komolysága, hitele. Nincsenek idézőjelek, pedig nyilván nagy a kísértés, hogy kikacsintson az ember, te jó ég, mekkora marhaság, mennyire komikus. A többiek mintha kacsingatnának is, leszámítva Friedenthal Zoltánt, mert ő közben színház a táncházban, ő a dráma, a pszichológusa előtt izzadó férfi.

Még mindig azt érzem, hogy a tutiban vagyunk, a jelenet egyszerre komikus és ijesztő, a közönség sem tudja, hogy mikor kell nevetni, és mikor szörnyülnödni, vannak, akik elrontják, és

magányosan vihognak föl, amikor egyáltalán nem kellene. Ezek a legjobb és legtipikusabb pillanatok, ezek a bizonytalanságok, párhuzamosságok, minden komikus, a lompos pszichológusnő, Csákányi Eszter, nagy kardigánban, kuszált hajjal, szotyolázva, amint a nyögve, küszködve szenvedő népzeneudóst hallgatja: igen, problémáim vannak a házasságommal. Nem, nem vagyok impotens. Igen, beleszerettem valaki másba. Nem nőbe. Nem férfiba. Te jó ég, hány éves az a Timike? Hét.

Ha valaki megjegyzi, hogy a történet ettől kezdve igen kiszámítható síneken fog haladni, annak ezúttal igaza van. A lakást lehallgatták, a zenész választhat a börtön és a besúgás között, és hiába próbál semmitmondó lenni, marhaságokat jelenteni, mert, ahogy a Sartre-novellában a partizán, ő is véletlenül jó nyomot jelent, lebuktatja a barátját, a jókat börtönbe zárják, a rosszak Kossuth-díjat kapnak, a legrosszabbak pedig az utolsó jelenetben díjakat osztanak. Visszaérkezünk a mába, az alternatívok hangosbeszélővel tiltakoznak az ünnepségen, a naiv kommunista és a besúgó magas állami pozícióba vergődött, magyarságról hablatyolnak, túlélnek. A szar mindig a víz tetején úszik, kis ország vagyunk, csak egy csöcselékünk van, mondhatjuk a közhelyeinket, amelyeket ezekre a helyzetekre tartogatunk. A megszarolt értelmiség meg teszi, amit kell, meghasonlik, iszik, és mielőtt Timikén kívül más gyermeket is megrontana, kést vesz elő, ágyékon szúrja magát, belehal. Az ő nevét viseli az alapítvány, amely a mostban a pénzt osztja.

Közhely, közhely, de most egy kicsit sötétebbre festetem a helyzetet, mint amilyen valójában. Voltaképpen nem kényszerít senki, hogy a közhely szintjéig csupasziítsuk a történetet, maradnak pompás helyzetek, a nagy egyértelműségek mellett megmaradnak a nagy sokértelműségek, a közönség zavarban tartása. Nem állítom, hogy mindent szeretek. Miközben tökéletes a Pánczél György-portré, a bajuszos, kommunista főcenzort is Csákányi Eszter játssza, nyikorgó cipőben, sötét öltönyben, mégis van benne egy furcsa csavar. Pánczél természetesen Aczél, de mégsem az, hiszen rejtőzködő homoszexuális, aki megpróbálja lakására csalni a friss Kossuth-díjas pedofil népzeneeszt, akibe hirtelen visszatér a gerinc, és nemet mond.

Különös, mert az egyébként meglepően valóságos és hiteles, szóhasználatában és ruháiban, utcaneveiben és zenéiben is igazi színház itt téved: a jelenet augusztus 20-án játszódik, a Kossuth-díjat azonban a valóságban március 15-én adták át. Egyszerűen elrontották? Vagy csak alá akarták húzni, hogy amit most mondunk, az nem hiteles? Ha ez az utóbbi, nem lett volna egyszerűbb Pánczél György helyett valami más nevet választani?

A másik epizódnak tűnő, valós szereplővel dolgozó betétszám a táncházásokat a próbateremben váltó Bárdos Deák Ági. Stefanovics Angéla játssza, önmagában is virtuóz az alakítás, hiszen három perccel korábban még öltönyös kis csodalény fiúcska volt, tízéves, de kedvenc zeneszerzője Bach, és nem bírja a népzeneét, amire a parasztok és a műparasztok szórakoznak. Addig nem bírja, amíg a népzene kutató egy elmés hasonlattal föl nem hívja a figyelmét a fán megtermett gyümölcsök ízére, vagyis hogy nem csak a végtelenül bonyolult és kifinomult lehet fontos, tartalmas és gondolkodó emberhez méltó, de a tiszta forrás is – hogy ezt a közhelyet most én süssem el. Ferike eltűnik a fal mögött, és pár pillanat múlva Bárdos Deák Ági lesz belőle, az underground dizőz, flegma feketeség, dögös kimértség. Stefanovics Angéla meg úgy vágja ehhez a pofákat, oldalra fordítja a fejét, égre néz vagy lesüti a szemét, aztán énekel, nagyon úgy, ahogy kell, bénán és mégsem hatástalanul. Nem tudom eldönteni, hogy mit akar jelenteni ez a szál: voltak azért olyan művészek, akik szólni tudtak a pillanatról a pillanat eszközeivel, vagy az egész világ kifacsartsága látszik a jelenetben, csak olyan énekesnő tud szellemi izgalmat kiváltani, aki minden, csak nem énekesnő. Pár manír, kevés hang, de más, más külső, más szöveg, mint a hivatalos.

Nem rossz az előadás így sem, és vannak bőven klasszikussá váló pillanatok, az ember

ráismer a korra, amelyben élt, és amelyben egyébként Pintér Béla nem sokat élt, mégis erős nyomot hagyott benne. A szalagos magnó, amely megindul és megáll a háttérben, és amely egyszerre jelzi a zene kiemelt szerepét ebben a történetben, meg az állambiztonsági emberek munkaeszközét. Ez a szalagos magnó nyúzza a Baccara-számot, Yes Sir, I Can Boogie, erre táncolnak a népiek, keverve a diszkót a néptánc lépéseivel, letépvé magukról a ruhát, hogy akkor törjenek rá az erőszakszervezet segéd munkásai, amikor a legkevésbé aktuális. Picike emberek vagyunk, más picike embereknek kiszolgáltatva, mi is iszunk, ők is isznak, mi is káromkodunk, ők meg még jobban. És még csak azt sem mondhatjuk, hogy hála istennek, már vége van.

Pintér Béla: Titkaink. Rendezte **Pintér Béla.** Pintér Béla Társulata a Szkénében.

Kapcsolódó írások:

1. **Fáy Miklós: Felső középszer (Tündöklő középszer. Szkéné Színház, Pintér Béla és Társulata előadása. Író-rendező Pintér Béla, jelmez Benedek Mari, zene Kémenczy Antal.)** Tudom, mire készülök. Pintér Bélára és társulatára. Pintér Béla és...
2. **Molnár Gál Péter: Bánk tökön szúrja magát (Katona József: Bánk-bán. Zene Sárosi László. Díszlet Ambrus Mária. A marhákat a Katus Alt Bt. készítette. Jelmez Benedek Mari. Dramaturg Ungár Júlia. Rendező Zsótér Sándor. Szereplők Láng Annamária, Bánki Gergely, Nagy Zsolt, Sárosi Lilla, Somogyi Kálmán, Katona László, Terhes Sándor, Tóth Péter, Péterfy Borbála, Schilling Árpád, Rába Roland. Bemutatta a Krétakör társulat a Vakok Intézete Nádor Termében, 2007. április. 17.)** Molnár Gál Péter Bánk tökön szúrja magát Reinhardt megrendezte...
3. **Fáy Miklós: A másik oldal (Hámos–Ruttkay: Mici néni két élete. József Attila Színház. Rendezte Léner Péter. / Grimm–Veres–Gimesi: A brémai muzikusok. Budapesti Bábszínház. Rendezte Veres András)** A másik oldal igazság szerint az egyik oldal, az, amelyikhez...
4. **Fáy Miklós: Nyútt vonóból bot (Kander–Ebb–Fosse: Chicago. A HOPPart társulat előadása. Rendezte Zsótér Sándor.)** Volt egy lemezem, nem hallgattam nagyon sokat, de mindig nézegettem...
5. **Fáy Miklós: Játék a szívvel (John Ford: Kár, hogy kurva. Pesti Magyar Színház. Rendezte Koltai M. Gábor.)** Valami értelme talán mégis volt, hogy végigszenvedtem a Pesti Magyar...

Cimkék: **Fáy Miklós**